

Ako je suditi po ovom prvom svesku, nema razloga za nestrpljivo iščekivanje idućega sveska u nizu *Austrijsko-bosanske veze*, jer ovaj svezak s autentičnom povijesnom Bosnom muslimanske provenijencije ima vrlo malo *fundamentalno* zajedničkoga, a o nekim dubljim austrijsko-bosanskim vezama nema ni spomena, osim što autor ove knjige i uređnik niza dolazi iz Austrije. No, to je premalen razlog za jednu novu ediciju.

U svakom slučaju autor ovdje reducira Bosnu i Hercegovinu na Bosnu, njezin religiozni krajolik na Islam, pouzdanu informaciju na nesustavan litanijski interview, i kakav-takav znanstveno-popularni sažetak na mišljenje i komentar.

Frano PRCELA OP

Johann STRUTZ (Hrsg.), **Europa erlesen – ISTRIN**. Wieser Verlag Klagenfurt 1997., 252 str.

»Iza Trsta počinje nešto uistinu 'drukčije'...« (144), »... tamo počinje jedan drugi svijet« (102) – gotovo jednoglasno konstatiraju dva talijanska pisca, Pier Paolo Pasolini i Giudo Miglia. Riječ je o citatima iz upravo novopokrenutog niza »Europa erlesen« u izdavačkoj kući Wieser Verlag iz Klagenfurta. Točnije rečeno, radi se o knjizi, o literarnoj zbirci o Istri.

U izrazu »Iščitati Istru« – nije nipošto riječ o sustavnom presjeku ili antologijskom prikazu literarnih zapažanja, bilješki, eseja ili putopisa o Istri – tom hrvatskom poluotoku, koji se djelomično proteže do Slovenije, a ako se šire gleda, i do Italije. S površinom od oko 3 000 km² i danas s jedva 300 000 stanovnika, Istra je oduvijek bila prostor migracije, razmjene, susreta kultura i naroda – i do dan-danas. Stoljećima žrtvom teritorijalno-političkih ambicija, podijeljena između Venecije i Beča, često je mijenjala vladare, ali samo prolazno, jer se nijedan nije uspio ustaliti. Po njoj su prelazile granice, ali sama nikad nije bila granica, već više rubni međuprostor, ne samo geografski ili politički nego i kulturološki.

Nikada nije bila potpuno talijanska, venecijanska – premda se na svakom koraku vide tragovi rimske kulture i talijanske tradicije. Austrijski vojni ostaci u Puli – njezinoj ratnoj luci ili naslijeđa turističkih početaka s ljetnikovcima u Opatiji i drugdje – ostali su samo kao relikti burne prošlosti. No, Istra jest i nije potpuno hrvatski monolit – premda se već zarana ovdje razvila bogata i dinamična pismena kultura Hrvata – zapaža priređivač knjige.

Svrha ove knjige jest predstaviti tekstove o Istri i njezinoj bližoj regiji. U njoj je gotovo šezdeset tekstova koji daju jednu nadasve raznoliku sliku Istre. Knjiga se može podijeliti na dva dijela:

Prvi dio čine tekstovi nastali izvan Istre. Ovdje spada nekolicina talijanskih autora – Martinuzzi, Farina, istoimenjak poznatog režisera Pasolini, ili Tomizza; zatim su tu i njemački putopisci Fischl, Bahr, Steiner, poznati putnik iz 17. stoljeća Valvasor, te nategnuto svrstavanje deplasiranog teksta Petera Handkea o jednom večernjem kasnojesenskom ugođaju na otoku Krku, kao i vrlo instruktivni zapisi istarskog putopisca Gianija Stuparicha o »Oproštaju« i »Istarskim darovima« te esejistički spis Thomasa Manna o Puli. Tu je i

poznati Rus Anton Čehov kao i irski nobelovac James Joyce sa svojim pismima iz Pule, u vrijeme dok je boravio u istarskoj prijestolnici kao učitelj.

Drugi dio čini literatura iz Istre, u kojoj prevladavaju hrvatski pisci: Zvane Črnja, Daniel Načinović, Milan Rakovac, Miroslav Sinčić i Slovenci Drago Jančar, Ćirili Kosmač i Ivan Cankar – da spomenemo samo neke najpoznatije, odnosno pisci na srpskom jeziku, Dragan Velikić ili Milo Dor. Ovaj drugi dio predstavlja i novost, utoliko što u ovoj publikaciji – barem prema pisanju prireditelja – po prvi put na jednom mjestu imamo literaturu iz Istre, pri čemu se predstavlja izbor iz svih istarskih književnosti i književnih jezika.

Dakle, prireditelj Johann Strutz nam uspješno predstavlja putopise, etnografske i geografske zapise, autobiografsku prozu dječjih i mladenačkih sjećanja, pisama i memoara, koji još jednom svjedoče o jedinstvenosti polifonije kulture, jezika, civilizacija i naroda – što je i dan-danas sastavnica identiteta Istre.

U istom nizu »Europa erlesen« također su objavljeni slični literarni izbori o Veneciji, Trstu, Beču, Moravskoj, odnosno o Krasu (Karst), a najavljeni su oni o Bratislavi, Berlinu, Parizu, Dalmaciji i drugi.

Stoga zaključujemo: ne preplivati, nadletjeti, preroniti ili što nam sve već ne obećavaju zavodljivi i prečesto kičasti konvencionalni vodiči nekih gradova, pokrajina ili zemalja, nego, u ovom slučaju, *domišljati*. Srednjoeuropski izdavač s juga Austrije zainteresiranom čitatelju želi pomoći iščitati Europu, iščitati Istru. Nije riječ o potpuno originalnoj ideji, no kada je riječ o srednjoeuropskim prostorima, ipak je riječ o nadasve novoj i vrlo korisnoj publikaciji. Isto tako nije riječ o nekoj književnoj jednonacionalnoj, samo pozitivnoj i superlativnoj antologiji. Riječ je o džepnom izdanju s tvrdim uvezom, vrlo prikladnim kao dar svima onima koji žele, bez političkih i sličnih instruiranja, sami otkrivati zemljopisnu, kulturnu i jezičnu šarolikost Istre.

Zanimljivo je da se kod talijanskih autora gotovo kao crvena nit proteže činjenica o izgubljenom istarskom prostoru, a istodobno i svijest da Italija nije razumjela, a možda čak nije ni htjela shvatiti da je izgubila istarsku zemlju. Italija nije znala puno o Istri, i to je k tomu još bilo krivo. Primjerice Marino Vocci – mladi talijanski književnik – zaključuje svoj zapis »Glas iz Istre« sljedećim riječima: »Istarski svijet – krajolik, uz more gradovi, mjesta u unutrašnjosti zemlje, seoske crkve i razvaline dvoraca na brjegovima, stanovništvo sa svojim različitim regijama porijekla, jezici i kulture. Istra je svakako i danas bogata i raznolika, mora se samo iznova otkriti i upoznati, upravo u onome što čini njezinu kompleksnost ...« (136)

Možemo samo nadodati kako ta svekolika istarska kompleksnost može opstati samo kroz dijalog i iz dijaloga – i dan-danas, dijalog različitih kultura, jezika, načina života, mediteranskog i alpskog svijeta u Istri. Preostaje nam ovoj ediciji poželjeti puno uspjeha i mnogog čitatelja, jer ona to zaslužuje.